

Rozhovor ministra Stanjury pro Deník

7.10.2022 - | Ministerstvo financí ČR

Ministr financí je ve vládě od toho, aby hlídal každou korunu, kterou stát vydává. Zbyněk Stanjura, první místopředseda ODS, je s touto pozicí srozuměn. Přesto tvrdí, že snižování schodků není momentálně jediným jeho úkolem.

*** Přečtu vám jednu větu: V zájmu zdravého hospodaření státu nedopustíme žádné další zbytečné zadlužování a připravíme taková opatření, která umožní průběžně snižovat rozpočtové schodky. Víte, odkud je?**

Z programového prohlášení naší vlády.

*** To už dnes asi neplatí, že?**

Platí to, ale půjde to pomaleji, než jsem čekal ještě v lednu letošního roku. V rozpočtu na příští rok máme tři priority, které podle nás musí obsahovat. Jednou je rozpočtová odpovědnost, druhou udržení sociálního smíru a poslední investiční aktivita státu.

*** Která má přednost?**

Žádná. Při každém rozhodnutí balancujeme všechny tyto pilíře. Kdybychom upřednostnili jenom jeden, například fiskální odpovědnost, museli bychom buď utlumit investiční aktivity, což by bylo pro Českou republiku ve střednědobém horizontu špatné, nebo bychom mohli způsobit mnoha občanům velké sociální potíže. Kdybychom dali přednost jen investicím, měli bychom zbytečně velké schodky. Proto vyvažujeme všechny priority. Nemám z toho radost, ale myslím, že je to správné.

*** O tom byste měli přesvědčit nejen své voliče, obyvatelstvo, podnikatele, ale také ekonomy, konkrétně Národní rozpočtovou radu. A ta říká, že příliš rozhazujete a neděláte rozpočtově odpovědnou politiku. Připomínám, že letos jste v novele navrhli schodek ve výši 375 miliard a na rok příští by to mělo být 295.**

Myslím, že Národní rozpočtová rada tu první část věty neříká, ale tu druhou ano. A má pravdu. My jsme chtěli, aby vznikla jako orgán nezávislý na kterékoli vládě a soustředila se jen na fiskální disciplínu. To je její práce. Současně říkám panu předsedovi, že zohledňujeme i ostatní dva pilíře. Ono není legislativně složité napsat velké úspory a škrtat, ale náročné je prosadit je a udržet je i po příštích volbách, byť ty ještě vyhraje my, takže i po těch dalších. Máme negativní zkušenost s druhým povinným důchodovým pilířem, který jsme prosadili jen vládní většinou, takže ČSSD ho poté zrušila. To je pro systém špatně, zleva doprava a zpátky. Zásadní reformy přinesou pozitivní řešení minimálně ve střednědobém, ale spíše v dlouhodobém horizontu. Stanovisko Národní rozpočtové rady tedy bereme vážně, ale současně říkáme, že vláda má větší odpovědnost než jen péči o tento jeden pilíř. Oni tomu rozumí, ale logicky nás upozorňují na rizika, pokud bychom zapomínali na rozpočtovou odpovědnost.

*** Nejde jen o to. Šéf rady Mojmír Hampl má problém i s tím, že vaše pomoc je plošná, zatímco on by preferoval zacílení na nízkopříjmové skupiny.**

To je určitě správný princip a budeme ho uplatňovat. Pro mnohé domácnosti ani schválené zastropování silové elektřiny na šesti korunách za kilowatthodnu a na třech u plynu nebude stačit. A pro ně tu je sociální systém. Kdyby fixace plošně a plně pokryla všechny, musela by být pomoc

daleko větší, ale ta by pro vysokopříjmové skupiny byla už zbytečná. Výše zastropování je taková, aby pomohla zvládnout energetickou krizi většině domácností a současně motivovala k úsporám. My neříkáme, že je to nízká cena, ale že je to cena přijatelná.

*** Víte, že teď chodí lidem složenky se zálohami na příští rok, které jsou až trojnásobné, a třeba v případě dodavatele Teplo Břeclav by měli lidé zaplatit pětinásobek?**

Při těchto debatách musíme mluvit i o tom, jaké budou roční náklady na vytápění po zvýšení cen. Když modelujeme různé případy, pro domácnosti, které topí elektřinou nebo plynem, to vychází mezi sedmi až osmi tisíci měsíčně. Myslím, že v teplárnách to bude pořád nižší. Mohou se objevit nekalé obchodní praktiky, avšak proti nim budeme velmi tvrdě zasahovat. Jsme přesvědčeni, že stávající situaci nemá nikdo zneužívat ani příliš využívat. Zisk není sprosté slovo, ale pokud někdo jednostranně vypovídá domácnostem smlouvy o zafixované ceně a chce toto množství prodat s tím, že zbytek zaplatí vláda, tak to není regulérní podnikání, ale nekalá obchodní praktika. Do jejich potírání se zapojí Energetický regulační úřad, obchodní inspekce a finanční správa. Rozhodný den, odkdy to budeme posuzovat, je 7. září, kdy jsme oznámili, jak ceny zastropujeme. Jestli obchodník či distributor spekuluje, že levně nakoupenou energii prodá za spotovou cenu, tak je to jednoznačně nekalá praktika, a to tedy ne.

*** Opozice tvrdí, že jste k regulaci přistoupili chybně, neboť stropujete u distributora, zatímco výhodnější by to bylo u výrobce. Proč to děláte?**

Zastropováno to bude i u výrobců, ale klíčové je garantovat cenu koncovému zákazníkovi. K tomu budeme aplikovat evropské nařízení, které říká, že od určité výše si stát od výrobce může vzít všechno na kompenzace vysokých cen. My navíc neuplatníme těch 180 eur za megawathodinu plošně pro všechny zdroje, protože každý má jiné náklady.

*** Čili budete diferencovat?**

My o tom mluvíme dlouho, ale čekali jsme na evropské řešení, abychom to nemuseli přepisovat. Teď to počítáme, aby každý výrobce měl pokryté náklady a přiměřený zisk.

*** To jest kolik?**

U některých je to vše nad 180 eur za megawatthodinu, u jiných nic, neboť se to dle nařízení Evropské komise netýká plynových, černouhelných a vodních elektráren. Když si vezmeme jaderné, hnědouhelné elektrárny a teplárny, bude cena odstupňována podle výše zmíněného pravidla. Navíc v řetězci výrobce, distributor, obchodník použijeme věcné usměrnění cen neboli cenový výměr. A všichni budou také zahrnuti do windfall tax (daň z neočekávaných zisků – pozn. red.). Mimořádné zdanění bude sloužit výlučně na pomoc domácnostem, malým a středním firmám. Fakt nevím, jestli opozice věří, že bychom udělali takovou fatální chybu a zastropovali jen distributory. Pro koncového zákazníka je pochopitelně klíčová cena na složence, ale pro rozpočet je zásadní, aby celé opatření bylo ufinancovatelné. Proto volíme zásahy na všech článcích řetězce.

*** Kdybych se teď převtělila do Aleny Schillerové nebo Karla Havlíčka, řekla bych vám, že tomu nerozumím, protože ČEZ vyrábí elektřinu z jádra maximálně za 1,50 koruny. Kdyby měl zisk 100 procent, spotřebitelé mohou nakupovat maximálně za pět korun. Proč by měl platit devět?**

Devět korun je cena včetně distribuce a regulovaných složek elektřiny. A my máme energetický mix. ČEZ bude mít jinou cenu na odvod peněz z výroby elektřiny, u jaderných elektráren bude vyšší než u ostatních, neboť zohledníme náklady. Nám se podařilo v Unii prosadit, že tento postup na národní

úrovni bude možný. Je to dobrá zpráva zejména pro státní rozpočet, koncovému zákazníkovi to může být jedno, neboť ten má garantovanou finální cenu.

*** Kdy se dočkáme parametrů mimořádné daně?**

Čekali jsme na evropské řešení, které bylo přijato minulý pátek. Není tam nic, co by nás překvapilo, zvolené parametry přepíšeme do našeho návrhu. Pro stanovení průměrného zisku se budou počítat poslední čtyři roky 2018 až 2022, k čemuž se přidá dvacet procent. Nad tuto částku se bude platit mimořádná daň. Náš návrh je, aby to bylo 60 procent.

*** Kolik to dělá v absolutním čísle?**

Asi 80 miliard ze samotné windfall tax. Opatření jsou ale dvě. Kromě této daně je druhým nástrojem stanovení hranice pro výrobce elektrické energie, od níž budou vše, co prodají, odvádět státu na kompenzace. Dohromady to může být sto miliard, ale i více. Ideální by bylo, kdyby ceny energií spadly, nebyly žádné mimořádné daně a žádné kompenzace. My to konstruujeme tak, aby to za tři roky bylo rozpočtově neutrální. Obrovská část elektrické energie na příští rok je už prodaná, proto vznikají nároky na kompenzace. Na ně bude největší tlak příští rok a pak to bude klesat.

*** Zdanění se bude týkat až příštího roku, protože zákon nemůže být retroaktivní?**

To je velká otázka. Evropské řešení umožňuje danit už rok 2022, což v našem právním pořádku není možné, proto ústavní právníci řeší, jak se k tomu postavit. Já bych byl spíš opatrný, takže bych šel až na 1. leden 2023. My ale zvolíme formu záloh, takže rozpočtově je vlastně jedno, zda to bude daň za rok 2022, nebo záloha podle výsledku tohoto roku. Opatření na maximální ceny je platné od 1. prosince letošního roku.

*** Jakých odvětví se mimořádná daň bude týkat?**

V rámci Unie se má týkat celého energetického sektoru, tedy výrobců, distributorů a obchodníků, těžby ropy, plynu a uhlí, přepravy těchto komodit, rafinérií a distributorů pohonných hmot. Pro Českou republiku určitě není významná těžba ropy nebo plynu, ale aplikovat to musíme. Na národní úrovni k tomu přidáme banky. Tam používáme stejné parametry čili průměr zisku za čtyři roky plus dvacet procent. Výnos odhadujeme na 25 miliard ročně.

*** Nebudou se banky hojit na klientech?**

Myslím, že ne. Budeme to sledovat a existuje zde i přísná regulace ze strany ČNB. Nejde přitom o sektorovou daň, protože se to bude týkat jen těch největších, tedy šesti bank. Ve středu jsem měl obsahově složité jednání s Českou bankovní asociací, kde jsem prezentoval návrh ministerstva financí. Domluvili jsme si další schůzku za deset dní, kde asi zazní jejich protiargumenty. Nabídl jsem různé možnosti, jak by mohli spolufinancovat rozvojové projekty státu. Snažil jsem se jim vysvětlit, že to nevidím jako buď, anebo. Z windfall tax neustoupíme. Mrzelo by mě však, kdyby se urazili a dobré projekty nerealizovali, ale i oni musí pochopit, že jsme v mimořádné situaci a nějaký díl solidarity musejí nést i ti, kteří mají vysoké příjmy kvůli inflaci.

*** Kdy chcete zákon o windfall tax schválit?**

Společně s opozicí chci zvážit varianty postupu. Jediný nepřekročitelný termín je, aby zákon byl ve sbírce před koncem roku. Dovedu si představit, že ve sněmovně to projednáme do 25. října, pokud nepůjdeme cestou samostatného zákona. Předpokládám, že návrh získá větší podporu než jen od vládních poslanců.

*** Zažíváme extrémní situaci, kousek od našich hranic se válčí a Putin vůči Evropě používá ekonomické zbraně v podobě vydírání plynem. Neobáváte se, že se unijní jednota začne drolit, když slyšíme o odhodlání Německa rozpustit mezi občany a podnikatele 200 miliard eur?**

Zrovna jsem o tom v úterý mluvil s německým ministrem financí. Vysvětlil nám, že by to nebylo na jeden rok, ale na tři, a bylo by to především pro domácnosti. Navíc věří, že to nebudou muset použít. Nebojím se, že by unijní jednota byla oslabená, byť Vladimir Putin se o to snaží. Podívejme se na čísla. Ještě loni byl podíl ruského plynu na celkové spotřebě států Evropské unie čtyřicet procent. Za posledních osm měsíců je to devět procent. Evropa dokázala změnit zdroje a už je takřka nezávislá. V červnu naše vláda čelila častým dotazům, jestli bude dostatek plynu, a mluvilo se o tom, který sektor vypneme jako první. To jsme vyřešili, zásobníky plynu jsou plné z devadesáti procent. Teď už jde jen o cenu. Holanďani byli schopni za půl roku zprovoznit plovoucí terminál na LNG a nám se povedlo, že tam máme tři osminy kapacity, do konce roku je domluveno osm lodí s celkovým objemem zhruba devíti miliard kubíků.

*** Nehledě na to množství LNG, které se teď po emírově návštěvě bude vozit z Kataru?**

To uvidíme. S Katarem jednáme a ve středu z úst jeho představitelů zaznělo, že v rámci Unie jsme pro ně preferovaná země. Oni dávají přednost dlouhodobým kontraktům. Proto se zaměřili hlavně na Asii. Evropa před lety zvolila jiný model, to znamená spotové ceny, protože to bylo ekonomicky výhodné. Vsadila jednostranně na nízkou cenu a zapomněla na bezpečnost. Poprvé se to ukázalo za covidu, kdy byly narušeny dodavatelské řetězce z Asie, kam šly evropské firmy také jen kvůli nákladům. A nevyplatilo se to. Proto ve střednědobém horizontu očekávám, že u klíčových komponent, jako jsou třeba čipy, se výroba bude vracet do Evropy, byť to bude dražší. Bezpečnost není zadarmo. U energií je to hodně podobné. Avšak když říkáme, že chceme být nezávislí na Rusku, neznamená to, že v budoucnu od něj nikdy nebudeme nic kupovat. Snad válka dopadne dobře, Rusko si uvědomí své chyby a pak s ním bude možné ve správný čas dál spolupracovat. Různé možnosti při výběru dodavatelů nás budou činit svobodnějšími.

*** Když si Česká republika vyjedná dlouhodobý kontrakt s Katarem, nebude to proti celoevropskému zájmu, eventuálně energetické unii, o níž mluví Charles Michel?**

V Kataru se v minulých měsících vystřídal ministři snad všech evropských vlád. My jsme tam byli v červnu a o úspěšnosti naší cesty svědčí jednak podpis smlouvy o zamezení dvojímu zdanění, jednak to, že katarský emír přijel do Česka v rekordně krátkém čase. Povedlo se nám dojednat smlouvu o ochraně a podpoře investic, jejíž text nyní schvaluje Evropská komise. Neočekávám problém s notifikací, myslím, že bude ratifikována ještě letos. Tím budou dány základní předpoklady k výraznému zvýšení vzájemné obchodní výměny.

*** Pořád se bavíme o extrémní situaci, ale váš předchůdce Miroslav Kalousek tvrdí, že válka za obrovský strukturální deficit příliš nemůže. Říká, že děláte stejnou populistickou politiku jako Babišova vláda, akorát bez Babiše. A že na tak neodpovědné schodky si netroufli ani komunisti. Co na kritiku zprava odpovíte?**

Nebudu panu Kalouskovi nic vzkazovat. Výhoda nezávislého komentátora, ať už je to bývalý politik, nebo kdokoli jiný, je, že v daném okamžiku nenese vládní odpovědnost. Neberu to nijak dramaticky, každý má právo na názor a na nás jde kritika zleva i zprava. Avšak pokud jsme my přesvědčeni, že to děláme správně, a to jsme, musíme své kroky vysvětlovat. Buď to lidé pochopí, nebo ne. Pan Kalousek říká, že z těch našich tří pilířů mu leží na srdci pouze jeden, který se týká fiskální odpovědnosti. Nejsme bezchybní, ale volíme cesty, které podle nás vedou k cíli. Navíc s válkou souvisí i inflace, která generuje nové výdaje. Poprvé jsme si v praxi vyzkoušeli mimořádnou

valorizaci penzí. Tím jsme ochránili důchodce.

*** Kromě toho vás zbavila politických diskusí, protože protiinflační valorizace je ze zákona.**

To je určitě dobře. Debata ale časem může být o tom, zda se tento princip nemá změnit. Ted' se osvědčil, základní cíl byl splněn. Zároveň jsme opravili příspěvek na bydlení s důrazem na jednočlenné a dvoučlenné domácnosti, což je správný krok. Druhá věc, kterou si musíme férově říct, je, že inflace zvyšuje celkový hrubý domácí produkt, a tak přestože schodek je nominálně stejný, procentuálně klesá. Strukturální změny potřebujeme. Ale je dneska správný čas? Podle mě není.

*** Myslíte si, že se vaše vláda dostane ke strukturálním reformám?**

Určitě splníme cíl, že schodky na konci našeho volebního období budou pod třemi procenty HDP. Nevěřím však, že přijmeme nějakou jednu reformu, která strukturální schodek (ten činí 220 miliard korun – pozn. red.) sníží o sto miliard. To se dá napsat, ale nemyslím, že se to dá vyjednat. Což neznamena, že bych na to rezignoval. Konzervativní recept je v tom, že musíme vytvářet podmínky pro podnikání a zaměstnanost, čímž se budou zvyšovat příjmy. A tempo příjmů musí být vyšší než tempo výdajů. Samozřejmě přijdeme s nějakými strukturálními změnami, ale nikoli v řádu stovek miliard.

*** Je jedním z řešení zvyšování daní?**

Teoreticky ano. Hlavně slyším, že by se měla zvednout daň z příjmu zaměstnanců, často od těch, kteří byli proti jejímu snížení, takže jsou v tom konzistentní. Když si to ale namodeluji, nepřipadá mi rozumné vzít v době vysoké inflace a cen energií lidem z kapes 80 miliard.

*** Progresivní zdanění by to nevyřešilo?**

To je fikce. Při zvýšení progresu přijdou do rozpočtu jednotky miliard. Vysoce příjmoví zaměstnanci jsou schopni optimalizovat a diverzifikovat své daňové příjmy v rámci celé Evropské unie. Tuto cestu proto nevidím. Umím si představit částečné zvýšení některých daní...

*** Majetkových?**

To je hezký příklad, protože ty jsou opravdu nízké, ale u nich je příjem státního rozpočtu nula. Jde o příjmy městských a obecních rozpočtů. Navíc municipality mají koeficienty a mohou tyto daně pružně měnit, avšak mnohdy to nevyužívají. Necítím žádný tlak od samospráv, aby se tato daň zvýšila.

*** Takže firemní daně z devatenácti na dvacet dva, dvacet pět procent?**

U daní z příjmů to opravdu nevidím. My se musíme snažit na výdajové straně a určitě budeme promýšlet některé mandatorní výdaje (povinné ze zákona – pozn. red.), zda jsou opravdu účinné a plní to, co jsme si od nich slibovali, když byly zaváděny. Budeme v tom trpěliví, a dokud nemáme většinu, nechci nic oznamovat. Budeme se snažit najít politickou shodu. Moje úloha jako politika a člena vlády je, abych minimálně vládní většinu přesvědčil, že máme jít právě touto cestou.

<https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/v-mediich/2022/rozhovor-ministra-stanjury-pro-denik-48953>